

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDE KÜTÜPHANECİLİK VE KÜTÜPHANELER [1]

ORHAN ÖCAL

Genelkurmay Kütüphane Müdürü

Sözlerime başlamadan önce, burada bana konuşma fırsatı veren, Kütüphane. cilik Kürsüsü ve K. E. K. yöneticilerine huzurlarınızda teşekkürü bir borç bilirim.

Beni dinlemek lütfunda bulunan büyüklerimi, sayın misafirleri, bu vesile ile burada bulunan ve bulunmayan tüm kütüphanecileri ve Kütüphanecilik Kürsü. sü'nün genç öğrencilerini hürmetle selâmlarım.

Konuşmanın konusu : Türk Silâhlı Kuvvetlerinde Kütüphanecilik ve Kütüp. hanelerdir.

Konuşmanın amacı ise şudur : Türk Kütüphaneciliği ve Kütüphanelerinin ay. rılmaz bir parçası olan Türk Silâhlı Kuvvetleri Kütüphaneciliği ve Kütüphanele. rini, siz değerli dinleyicilere, karınca, kararınca, duyurmaktır.

Özellikle, Silâhlı Kuvvetler Kütüphanelerinin sorunlarını ortaya koymak; so. nunda yapacağınız fikri yardım ve yapıcı tenkitlerinizin ışığında, bu sorunları, di. ğer askeri kütüphaneci arkadaşlarımla birlikte çözümlemeye yönelmektir.

Silâhlı Kuvvetlerdeki kütüphaneleri anlatmadan önce, kütüphanelerin varoluşu nedeni olan eğitim, araştırma ve okumanın silâhlı kuvvetler için taşıdığı önemi belirtmemiz yerinde olacaktır :

Hepimizce bilinen Silâhlı Kuvvetlerimiz, başarıyla gerçekleştirdiği kutsal gö. revin yanı sıra : bir kültür ocağı, eğitim, bilim ve araştırma merkezi olmayı da başarmıştır. Ve bunun sonucu olarak : Tanınmış devlet adamları, komutanlar, bi. lim adamları, edebiyatçılar, müzisyenler, ressamalar, mimar ve heykeltıraşlar ve deha bir çok ünlü kişiler bu kutsal ocaktan yetişmiş, bu kutsal ocaktan feyz almış. lardır. Çünkü, gene bu ocağın yetiştirdiği en büyük komutan ATATÜRK'ün «Or. duların sevk ve idaresinde bilim ve fen düsturları rehber tutulmalıdır.» ve «Ha. yatta en hakiki Mürşit İlimdir» özlü sözleri Türk Silâhlı Kuvvetlerinin ana pren. sibi ve doğuşundan bugüne dek izlediği çasmaz hedeftir.

Bu amaçla, bünyesinde örnek bilim ve araştırma öğretim ve kültür kurumları meydana getirmiş ve her kuruluşta, kütüphaneye gerekli yeri ve önemi vermeyide ihmâl etmemiştir. Örneğin : Şimdiki Teknik Üniversite bundan 170 yıl önce Türk Ordusunun «Mühendishane-i Berî-i Hümayun» adı ile kurduğu bilim kurumların. dan birisidir. Bu günde, gerek Silâhlı Kuvvetlerin, gerek Türk Ulusunun yararına, çeşitli konularda araştırmalar yapan birçok kurumlara sahiptir. Gene[kurmay Harp Tarihi Dairesi, Araştırma ve Geliştirme Başkanlığı gibi..

(1) 20 Aralık 1965 günü Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Kürsüsünde veri. len Konferans.

Çağımızda askerlik ilim ve tekniği dev adımlarla gelişmekte ve devamlı değişmektedir. Bu duruma göre, ilim ve tekniği ileri bir ordu, her şeyden önce personelinin günün gelişen şartlarına göre hazırlamak, mesleki eğitimini tamamlamak ve devamlı bir fikri ve kültürel gelişmeye bağlı tutmakla sağlanabilir.

Türk subayı, daha genel bir ifade ile Türk Askerinin fikri gelişmesinde yeniliklere ayak uydurabilmesinde, askerî kütüphanelere büyük görevler düşmektedir. Şöyleki : Bugün askerlik ilim ve tekniğinin çok gelişmiş olduğu memleketlerde askerî kütüphaneler, en küçük birlikten tutunuzda en son kademeye dek olan, askerî kuruluşlarla ; her zaman birlikte düşünülen ve onları tamamlayan kuvvet halini almışlardır. Kısaca ikinci bir kuvvet olmuşlardır.

Burada şunu özellikle belirtmek isterim ; artık ileri adımlar atmak isteyen her kurum için kütüphaneler, kaçınılmaz bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç Türkiye'mizde ve özellikle Silahlı Kuvvetlerde artık yavaş yavaş kabul edilmekte ve gelişmesi için gerekli ilgi ve çaba gösterilmektedir.

Şimdiye dek anlattıklarımızdan şu sonuca varıyoruz : Türk Silahlı Kuvvetleri araştırma ve okumayı başlangıçtan beri benimsemiş, bünyesinde uygulamış, eğitim ve öğrenimi herşeyin üstünde tutmuştur.

Askerin okuması gereği, her vesileyle belirtilmiş ve teşvik edilmiştir. Amirlerince subaylardan sık sık askerî ve genel konularda konferanslar vermeleri etütler hazırlamaları istenmiş ve istenmektedir. Böylece subay, araştırma yapmaya yöneltilmiş olmaktadır. Bunu sağlamak için de okuma ve araştırmanın yapıldığı askerî kütüphanelerin gelişmesi ve zenginleşmesi de istenmiştir. Bunu 1931 basımlı Askerî Kütüphaneler Talimatının 102 nci maddesinde izlemekteyiz. Bu maddeyi sizlere aynen okuyorum.

(1) «Gerek zabıtlardan ve gerekse ahaliden kütüphaneye kitap hediye edene Kütüphanenin bağlı olduğu Kumandan veya Müdürü tarafından yazılı bir teşekkürname gönderilir. Ve o zâtın ismi kitabın ilk iç sahifesine yazılır. Bir senede kütüphanede olmayan eserlerden olmak üzere yerli veya yabancı dilden olsun on cilt kitap hediye eden zâtın fotoğrafı kütüphane salonuna asılır.» denmektedir. Nitekim, Harp Akademileri Kütüphanesine kitap armağan eden : Baki Vandemir, Necati TACAN Şükrü KANATLI ve Tevfik BIYIKOĞLU gibi değerlikomutanların büyük boy fotoğrafları Kütüphane salonunun giriş kısmında yer almışlardır.

Silahlı Kuvvetlerde Kütüphanecilik ve Kütüphanelerin durumu zaman zaman bir bütün olarak ele alınmış, incelenmiş günün kütüphaneciliğine ayak uydurmaya çalışmıştır. Ve bu çalışmalar birer talimatla tesbit edilmiştir. Böylece askerî kütüphanelerin aynı düzenle ve birlikte yönetimi sağlanmıştır.

Bu talimatları incelediğimiz zaman, Silahlı Kuvvetler Kütüphaneciliğinin izlenmiş olduğu gelişmeleri kolaylıkla görebiliriz.

Elde mevcut en eski talimat 1339 yani 1923 basılı 8 sayifelik «Askerî Kütüphaneler Hakkında Talimatnamedir.» (2) Bu talimatname, genellikle kütüphanelerin yönetim hizmetlerini ve denetlemeleri kapsamaktadır. Teknik ve okuyucu hizmetleri çok basit olarak ele alınmıştır. Daha çok kitapların, bakım ve korunması ön plandadır.

(1) Askerî Kütüphaneler talimatı D) — 5. İstanbul, Askerî Matbaa, 1931. 42. s. 24. cm. Sahife : 36.

(2) Askerî Kütüphaneler hakkında talimatname İstanbul, Matbaai Askeriye, 1339. 8. c. 23 cm.

İkinci talimat, birincisinden 8 yıl sonra yani 1931 yılında yayınlanmıştır. İlk lâtın harfleriyle yayınlanan askerî kütüphaneler talimatıdır. Bu talimat, 1923 basılı talimatın biraz genişletilmiş ve geliştirilmiş şeklidir. Kütüphanelerin gerek yönetim, gerek teknik ve gerekse okuyucu hizmetlerinde bir gelişme ve ayrıntıya doğru iniş görülmektedir.

Bu ve diğer talimatlardaki gelişmeyi, bir kütüphanenin, ilk ve en önemli unsur olan personelin niteliklerini belirten bölümünde izlemek mümkündür.

Gerek 1923, gerek 1931 basılı talimatlarda kütüphanecinin nitelikleri aynen şöyle belirtilmiştir : 1

«Herne surette olursa olsun bir kütüphaneye memur edilecek zabitin seçilmesinde yabancı dillerden bir veya bir kaçını bilmesi, okumaya hevesli intizamı ve terakkiyi seven, selim ve zevk sahibi ve katibinde : intizamı sever temiz ve çabuk iş yapar, yazısı güzel olması aranılır» denmektedir.»

Kataloglar, henüz alfabetik fihristli defterler şeklindedir. Kitap adı, yazar adı, ve bunlara ait tamamlayıcı bilgiler ayrı ayrı bu, alfabetik fihristli defterlere geçirilmektedir. Ayrıca kitap, hangi ana konuyu kapsıyorsa, belirli bir konuya ayrılmış olan defterlere işlenmektedir. Kart katalog çok basit olarak ele alınmıştır. Fiş ölçüleri bugünkü standarda ulaşamamıştır. 7.8, 10.12 cm. dir. Ayrıca şekil olarak da bugünkü kartlara benzemektedir. Örnek 1.2)

1931 BASIMLI ASKERİ KÜTÜPHANELER TALİMATINDA Oİ FİŞ ÖRNEĞİ

10 - 12 cm.

A/3

1412

Nihat Bey

Büyük harp tarihi

1.

2.

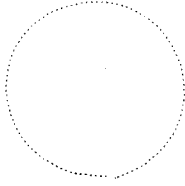
3.

4.

A
B

(1) Askerî Kütüphaneler talimatı D—5 İstanbul, Askerî Matbaa, 1931. 42 s. 24 cm.
Safih : 2.

(Örnek — 2) 1931 BASIMLI ASKERİ KÜTÜPHANELER TALİMATINDAKİ
FİŞ ÖRNEĞİ

BÜYÜK HARP	
Kay. Nihat Bey	
Askeri Matbaa-1928	
1. Cilt	
2. Cilt	
	

(Örnek.3) 1931 ASKERİ KÜTÜPHANELER TALİMATINDAKİ YAZAR
ADINA ÇIKARILAN FİŞ ÖRNEĞİ

KAY. NİHAT BEY	
Balkan harbi.	
Askeri Matbaa 1928	
1. Cilt	1387
2. Cilt	1412
3. Cilt	1528

**1931 BASIMLI ASKERİ KÜTÜPHANELER TALİMATINDAKİ KİTAP
ADINA ÇIKARILAN FİŞ ÖRNEĞİ**

(Örnek.4)

BALKAN HARBİ KAY. NİHAT BEY Askeri Matbaa 1928 1. Cilt 1387 2. Cilt 1412 3. Cilt 1428

Tasnifte : kitaplar, önce A- 27.30 cm, B. 21.26 cm, C. 0.20 cm. ve D.31.45 cm. olmak üzere boylarına göre gruplara ayrılmaktadır. Her boy kitap, kendilerine ayrılan dolaplara ve raflara yerleştirilmektedir. Kitapların boy durumu okuyucu istatistiklerine bile geçmiştir. (Örnek _ 5)

**1931 BASIMLI ASKERİ KÜTÜPHANELER TALİMATINDAKİ KİTAP
VE OKUYUCUYA AİT İSTATİSTİK ÖRNEĞİ**

(Örnek.5)

OKUNAN	İstenen Kitaplar				İsteyen ler Adet	Mülahazat
	Büyük Boy Cilt	Orta Boy Cilt	Küçük Boy Cilt	Yekün Cilt		
KÜTÜPHANEDE						
DIŞARIDA						

En çok hangi boy kitaba ilgi duyulmaktadır. Yahut hangi boy kitaptan, ne miktar okunduğu, bilinmek istenmektedir. Eskilerin deyimiyle zarf, mazruftan önce gelmiştir. Bundan, askerliğin herşeyde ilk aradığı şeyin düzen, intizam ve disiplin olduğunu izlemekteyiz.

Ayrıca kitaba ait boy durumu gerek defterlere gerekse örneklerini gördü. ğümüz kartlara işlenmektedir. Ve kitabın, hangi dolabın kaçınıcı gözünde bulunduğ u işaret edilmektedir.

Okuyucu hizmetlerinden, ödünç verme işlemi daha ağır basmaktadır. Mü. racaat hizmeti konu edilmemiştir. Kitap ödünç alıp verme, örneği görülen senet. lerle yapılmaktadır. Örnek.6

1931 BASIMLI ASKERİ KÜTÜPHANELER TALİMATINDAKİ KİTAP ALIP VERME SENEDİ.

(Örnek-6)

..... KÜTÜPHANESİ	
İstek Pusulası	
Cilt	Yaparak
.....	
.....	
.....	
(Memuriyeti	
(Rütbesi	
Kitabı İsteyenin	
(Adı	
(Adı	
İstenen Müellifi	
Kitabın rakımı	
Esas Numarası	
Yugarıda adı ve numarası yazılı	
..... Okumak ve tarihine kadar geri	
ye vermek ve ziya ve hasar halinde ödemek	
üzere aldım.	
İmza	
...../...../193	

Okuyucuya verilen kitabın yerine, fantom adı verilen, karton veya tahta kalıplar konmaktadır.

Kütüphane mefruşatı massif ve kullanışsızdır. Günümüzün modern kütüp. haneçilik standartlarına uymamaktadır.

1931 basımlı Askeri Kütüphaneler Talimatı D (5), 1946 yılında mevcudu tükeniliğinden bazı küçük eklemelerle yeniden basılmıştır.

4 ncü talimat, 1955 yılında yayınlanan Askeri Kütüphaneler Talimatı E-105 dir. (1) Bu talimatta Kütüphane personelinin nitelikleri belirtilirken 1931 ve 1946 yılındaki talimatlardakine göre şu husus eklenmiştir. (2) «Kütüphanecilik Kursu görmüş olması aranılır» denmektedir. Dip not olarak ta, şu bilgi verilmektedir: (3) «Erkanıharbiye-i Umumiye, Harb Akademisi ve Gülhane Askeri Tıp Akademisinin Kütüphane Müdürü veya Personellerinden birinin arap harflerini okur yazar olması şarttır».

Bu demektirki: Kütüphanecilik bir meslektir. Bir ihtisas işidir. Oğünün şartlarıyla personelin en azından kurs görmüş olması istenmektedir.

Bunun güzel bir gelişme olduğu inancındayım. Nitekim bu amaçla o günlerde kütüphanede görevli bazı subayların, kurs için Millî Kütüphane'ye gönderildiği bilinmektedir.

Bu talimatla kart katalog kabul edilmiştir. Kartlar, 7,5 X 12,5 cm. standart ölçüsündedir. Katalog fişlerinin hazırlanmasında enstürüksiyon esas alınmıştır. Yazar ve kitap adına çıkan fişe ilave olarak, bir de kitap adındaki vurgu kelimelere ayrı ayrı fiş çıkarılmaktadır. Böylece bir kelime katalogu meydana getirilmek istenmiştir. Kelime katalogu bir çeşit sistematik katalogtur.

Tasnif, «akseyon sistemi» ne göredir. İlk defa tasnif işlemi açıklanırken bir kütüphanecilik terimi olan «AKSESYON» askeri kütüphaneler talimatında yer almıştır. Ayrıca DEWEY ONLU TASNİF'in III ncü fihristi» Onlu Sınıflandırma Tablosu» adıyla talimatın sonuna eklenmiştir. Bu cetvele göre, bir konunun katalogunun yapılması istenmektedir.

Ancak kısaca özelliklerini belirttiğim bu talimat, şimdi arzedeceğim nedenlerle, dağıtımı durdurulmuştur.

Genel Kurmay Başkanlığı yayınladığı 14 Mart 1955 tarihli bir emirle Silâhlı Kuvvetlerdeki kütüphanecilik, arşiv ve dökümantasyon konularını incelemek üzere o yıllarda Millî Kütüphane Müdürü olan Sayın Adnan ÖTÜKEN'in başkanlığında bir komisyon kurmuştur. Komisyonun diğer üyeleri şunlardır:

1. E.U. İlmi İstişare Kurulu Md. : Müh. Albay Fuat ULUĞ.
2. Millî Kütüphane Periyodikler Servisi Şefi : Perran ERALP
3. Millî Kütüphane Sistematik Katalog servisinde : Muhteşem ŞALVUZ
4. Millî Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü Müdürü : Behire ABACIOĞLU

(BALKAN)

5. Millî Kütüphaneden Alfabetik Katalog şefi : Abdülkadir SALGIR
6. K.K.K. İstihkam Dairesi XIII.Şb. den Mimar İhsan TÜMGÖREN
7. K.K.K. dan MRD. Grubundan Bnb. Ahmet VURAL
9. Gnkur. PER. Bşk. Moral Şb. den Bnb. Hikmet ASLANOĞLU
10. Gnkur. İstihbarat Bşk. lığı Eğt. Şb. den Bnb. Tevfik SEL
11. Gnkur. Loj. Bşk. Sağlık Dairesinden Dr. YZB. Nuri BANAN
12. Harita Gnl. Md. lüğünden Yb. Kadri TAN
13. Gnkur. Harb Tarihi Dairesi II şb. den Svl. Memur Fahri KİPER

(1) Askeri Kütüphaneler Talimatı E — 105. Ankara, E. U. Basımevi, 1955. 131 s. 20 cm.

(2) Aynı eser Sahife 3.

(3) Aynı eser Sahife 3.

14. Gnkur. MRD. Bşk. Kütüphaneden II Snf. Muamele Memuru Kemalettin AK.
SUNGUUR

15. Gnkur. MRD. Bşk. Iğından Kütüphane Müdür Yardımcısı Beşinci Sınıf
Muamele Memuru Ethem YILDIZ

16. Gnkur. Harb tarihi Dairesinden Üstğm. Eryaşar DALKILIÇ

17. Gnkur. Harb Tarihi Dairesinden Üstğm. Cemal ÜSTEL

Bu kurul, 1955 yılı Nisan Ayı başından, 1956 yılı sonuna dek haftada bir gün olmak üzere çalışmalarını devam ettirmiştir. Silahlı Kuvvetlerdeki kütüphanecilik konusundaki çalışmalarının bitiminde sırayla aşağıdaki kararları almıştır. Bu kararların bir kısmıda uygulamıştır.

1. Genelkurmay Kütüphanesi, bugün bulunduğu ve eskisine nazaran çok geniş olan yeni binasına kavuşturulmuştur.

2. Askeri Kütüphanelerin yönetiminde sistem birliğine gitmek için daha önce de arz ettiğim gibi baskı durumunda bulunan E-105 Askeri Kütüphaneler Talimatı'nın dağıtımı, yetersizlik gerekçesiyle durdurulmuştur. Bunun yerine Enstürük-siyon tavsiye edilmiş ve kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca bünyeye uygun bir askeri kütüphaneler talimatının, kurulca hazırlanacağı kararlaştırılmıştır. Çalışmalara başlanmış ancak sonuçlandırılmamıştır.

3. Askeri Kütüphanelerin, tek elden yönetimi için ayrı bir daire veya servisinin kurulması karar altına alınmış fakat bu da gerçekleştirilememiştir.

4. Kolordular emrinde olmak üzere, Gezici Kütüphanelerin hizmete girmesi istenmiş, buda mümkün olamamıştır.

5. Silahlı Kuvvetler kütüphaneleri için Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Kürsüsü'ne Milli Savunma Bakanlığı adına öğrenci alınması istenmiştir. Bu durum öncelikle ele alınmıştır.

1955 öğrenim yılından itibaren Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik kürsüsüne Milli Savunma Bakanlığı adına öğrenci alınmaya başlanmıştır. Bu günden Kütüphanecilik kürsüsünden Kara Kuvvetleri adına 15, Deniz Kuvvetleri adına 6 ve Hava Kuvvetleri adına 4 olmak üzere toplam olarak 25 öğrenci mezun olmuştur. Bunlar Silahlı Kuvvetlerin çeşitli Kütüphanelerinde görevlendirilmişlerdir. Halen iki askeri öğrencide Kütüphanecilik kürsüsünde öğrenimlerine devam etmektedir.

Son talimat, 1965 Kasım ayı baskılı «Askeri Kütüphaneler Yönergesidir (1). Bu yönergeyi tanımlamadan ve niteliklerini belirtmeden önce, meydana geliş yolu ve tarihçesinden söz etmeyi uygun bulmaktayım :

28 Eylül 1960 tarihinde, halen müdürü bulunduğum Genelkurmay. Kütüphanesinde göreve başladım. Başta Sayın Genelkurmay Başkanımız Org. Cevdet SUNAY olmak üzere komutanlarımın, kütüphaneye ve eğitime büyük önem verdiklerini çok yakından izledim. Kütüphaneye sık sık gelmişler ve sorunlarıyla bizzat ilgilenmişlerdir.

(1) Askeri Kütüphaneler yönergesi. Ankara, Gnkur. Basımevi, 1965. 78 s. resimli 20 cm. (Gnkur. Bşk.lığı Yönergesi No : 212 - 1)

Kütüphaneyi diğer komutanlarla birlikte her denetleyişlerinde; mesleki bilgim çerçevesinde ve dilimin döndüğü kadar kütüphanemin ve bu arada Silâh, lı kuvvetler kütüphanelerinin sorunlarını arzetmiş karşılığında gerekli ilgi ve yardımı fazlasıyla görmüşümdür.

Bir defasında Sayın Gnkur. Personel Başkanı Tümğ. Ferit ERKAN bana aynen şunları söylediler: «Oğlum! yeni okuldan geldin, mesleki heyecan ve çalışmak delusun. Sahanda gerek kütüphanene ve gerekse silahlı Kuvvetler Kütüphanelerine yenilikler getirmek azmindesin. Sen bizlere anlattığın bu hususları bir rapor haline getir» diye emir verdiler. Hemen Kütüphanem ve Silâhlı Kuvvetler Kütüphaneleri üzerine araştırmalarımı daha da genişleterek 1961 Ocak ayında bir rapor hazırladım. Bu raporumu ağırlık merkezini, Silâhlı Kuvvetler. Kütüphaneciliğini ve kütüphanelerini ele almak üzere bir komisyon kurulmasına ayırdım. Bu kurulunda en kısa bir zamanda tüm Silâhlı Kuvvetler Kütüphanesi sorunlarına cevap verecek bir yönerge hazırlaması gereğini ısrarla arzettim. Raporun bu kısmını sizlere aynen okuyorum. (1)» Genelkurmay Kütüphanesi, mevcut askeri Kütüphanelerin amaç ve fonksiyonlarına uygun ve modern kütüphanecilik anlayışı içinde bir askeri kütüphaneler yönergesi hazırlanmalıdır. Çünkü askeri kütüphanelerimizin rasyonel bir çalışma yapabilmesi için elde mevcut ve halen yürürlükte olan E.105 Askeri Kütüphaneler Talimatı ihtiyaca cevap verememektedir. Bu talimat Kütüphanecinin çalışmış olduğu kütüphanede, yapacağı atılacağı her çeşit kütüphane hizmetlerini frenlemektedir. Bu durum E.105 talimatının iç kapağına yapıştırılmış olan 9 Kasım 1959 tarih ve ARGE : 3045 sayılı raporlarda açıklandığı gibi bu talimatın günün ihtiyaçlarına cevap veremeyeceği belirtilmiştir. Aynı raporun ikinci maddesinde ise, ARGE Başkanlığı Dökümantasyon Komitesince yeniden bir askeri kütüphaneler talimatının hazırlanacağı belirtilmektedir. Yaptığımız tetkikler sonucunda, halen bu komisyonda böyle bir çalışma olmadığıdır. Bu suretle de askeri kütüphanelerimizin kendi kaderlerine terkedilmiş olduklarını öğrenmiş bulunuyoruz.

Askeri kütüphanelerimizin gelişebilmesinde en büyük unsur ve dayanak noktası olacak olan yeni bir askeri kütüphaneler yönergesinin hazırlanabilmesi için en kısa bir zamanda Askeri kütüphanecilerden bir kurul teşkil edilerek bu görevin onlara verilmesi gerekmektedir. Bu işin organizeside Merkez Kütüphanesi olması nedeniyle Genelkurmay Kütüphanesine düşmektedir.»

Bu rapor üzerine, 28 Şubat 1961 tarihinde şu emir yayınlanmıştır : (2) «Halen yürürlükte bulunan E.105 Askeri Kütüphaneler talimatı Kütüphanecilik tekniği bakımından bugünün ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Keyfiyet bu talimatın iç kapağına yapıştırılmış olan ARGE Başkanlığının 9 Kasım 1959 tarih ve AGE Başkanlığının 9 Kasım 1959 tarih ve AGE : 3045 sayılı raporundada belirtilmekte ve esas teknikle alakalı kısımların şimdilik tatbik edilmemesi istenmektedir.

Her ne kadar aynı yazıda ARGE Dökümantasyon Komisyonunda yeni bir askeri Kütüphaneler Talimatı hazırlanacağı belirtilmekte ise de bugün bu konu ile ilgili böyle bir çalışma olmadığı anlaşılmıştır. Genelkurmay Kütüphanesi

(1) ÖCAL, Orhan Genelkurmay Kütüphanesi Hakkında Rapor. Ankara, 1961. Ocak. 6 ncı sahife madde : 8.

(2) 28 Şubat 1961 gün ve MRD : 3958 - 1 - 61 İD. Sayılı Yazı (Emir).

n'in ve diğer askeri kütüphanelerin günün ihtiyaçlarına uygun bir çalışma yapabilmesi için icap eden değişikliklerin yapılması Genelkurmay Başkanı tarafından şifahî olarak emredilmiş bulunmaktadır.

Mezkûr talimatın tadil veya ilavelerle değiştirilmesi icap etmektedir bu maksatla aşağıda isimleri yazılı kütüphanecilerden müteşekkîl bir heyetin haftanın belirtilen günlerinde toplanarak icap eden ön hazırlıkları ve gerekli tadilatı yapmaları uygun görülmüştür. Çalışmaların en kısa bir zamanda bitirilerek iyi bir sonuca varılmasını rica ederim.»

Bu Emir üzerine aşağıda adları yazılı askeri Kütüphaneciler haftada üç yarım gün olmak üzere 11 Mart 1961 tarihinden itibaren çalışmalarına başlamışlardır. Bu çalışmalar 10 ay sürmüştür. Sonra Kurul üyelerinden bazılarının başka yerlere atanmaları ve kurulda bulunan yedek subay arkadaşımız Salim AKGÜL'ün terhisî dolayısıyla çalışmalarına bir süre ara vermek zorunda kalmıştır.

1. Per. Üstğm. Cemal ERTAŞ

2. Öğ. Tğm. Orhan ÖCAL

3. Yd. Tğm. (Kütüphaneci) Salim AKGÜL

Gnkur. İstihbara Başkanlığı Kütüphanesinden :

L. Öğ. Üstğm. Güler UÇUCU

Millî Savunma Bakanlığı ARGE Başkanlığı Kütüphanesinden :

1. Öğ. Üstğm. Şenyüz AKSOY

Hava İkmal ve Ma'zeme K.lığı Teknik Kütüphanesinden :

1. Öğ. Tğm. Erden SABUNCUOĞLU

Dz. K.K. Iğından

Bnb. Rıza AKSOY

İİARB Tarihî Dairesinden :

1. Yzb. Cemal ÜSTEL

2. Öğ. Tğm. Melehat SANDER.

28 Eylül 1962 de yeni bir emirle, aşağıda adları yazılı üyelerden teşekkül eden kurul 5 Ekim 1962 gününden itibaren çalışmalarına yeniden başlamıştır.

Öğ. Üstğm. Orhan ÖCAL

Yd. Teğmen Mustafa AKBULUT

Yd. Tğm. Uğur BİLGE

Öğ. Üstğm. Aydoğan OKÇU

Öğ. Tğm. Erkal ÖZTÜRK

Öğ. Tğm. Şadan MEYANCI

Öğ. Üstğm. Erden SABUNCUOĞLU

Çalışmalar 1963 yılı sonuna dek devam etmiştir. 1964 yılı başında müsveteleri biten yönerge, Genelkurmay Başkanlığında Millî Savunma Bakanlığında ve Kuvvetlerde ilgili yerlere gönderilmiş tetkikiyle düşünce ve tavsiyeleri istenmiştir.

Tetkik ve tavsiyeler geldikten sonra 26 Ağustos 1964 tarihinde bir emirle yönergeye son şeklinin verilmesi için şu üyeler yeniden toplanmıştır.

Gnkur. Teş/Eğt. Bşk. V. nci Şb. Kur. Alb. Mehfar BİNGÖL

Gnkur. Per. Bşk. I inci Şb. Md. Top Alb. Mehmet SOYTOK

M.S.B. Komptrolörlük Menejman Şb. den Pr. Yb. Kadir GÜREL

Genelkurmay Kütüphane Md. Öğ. Kd. Üstgm. Orhan ÖCAL
 Kara Harb Okulu Kütüphane Müdürü Üstgm. Aydoğan OKÇU
 Gülhane Askeri Tıp Akademisi Kütüphane Müdürü, Öğ. Üstgm. Melahat SANDER

Gnkr. Harb Tarihi Kütüphanesi Müdürü Öğ. Üstgm. Gülsüm BUĞDAYBEK
 Harb Akademileri Kütüphane Subayı Öğ. Üstgm. Türkay BALÇIK
 Muhabere Okulu Kütüphane Md. Öğ. Üstgm. Erkal ÖZTÜRK
 Dz. K.K. Neşriyat Şb. Md. V. Öğ. Üstgm. Erberk İNAM
 Dz.K.K. Kütüphane Amiri Top . Yedek Teğmen Aydın UNGAN
 Dz. K. K. Kütüphane Subayı Töm. Akım TOKMAKÇIOĞLU

Bu kurul, üç günlük çalışmadan sonra yönergeye son şekli vermişlerdir. Yönerge baskı için Eylül başında Genelkurmay Basımevine gönderilmiştir. Ve ancak Kasım ayı sonunda baskısı tamamlanarak, dağıtılmaya başlanmıştır. Dağıtılan ve biraz sonra özelliklerini belirteceğim bu yönergeyle birlikte E-105 Askeri Kütüphaneler Talimatı yürürlükten kaldırılmış bulunmaktadır.

Türk silahlı Kuvvetler Kütüphaneciliği ve Kütüphaneleri bundan böyle şimdi sizlere arzedeceğim bu yönergenin ana esaslarına göre yönetilecek ve gelişecektir.

Yönergeye göre Silahlı Kuvvetler Kütüphaneleri, her çeşit kütüphanecilik işlemlerinde birlik sağlamak, bütçe, personel ve zamandan kazanmak amacıyla merkeziyet sistemi ile yönetilecektir. Bu amaçla Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlıklarının Neşriyat şubelerinde birer Kütüphane Planlama kısmı teşkil edilecektir. Genelkurmay Kütüphane Planlama Subayının görevleri yönergede şöylece belirtilmiştir. (1)

1. Türk Silahlı Kuvvetleri Kütüphaneciliği ve kütüphanelerle ilgili genel nitelikte plân ve prensipler hazırlamak ve uygulanması için önerilerde bulunmaktadır.

2. Silahlı Kuvvetler Kütüphanelerindeki Çalışmaların, bu yönerge esaslarına göre yürütülüp yürütülmediğini Genelkurmay Başkanlığı adına denetler.

3. Genelkurmay Bakanlığına bağlı Kütüphanelerle, Kuvvet Komutanlıkları Jandarma Genel Komutanlığı Dahil . Kütüphane Planlama Subaylıklarından gelen yıllık istatistikleri ve raporları, yönergede verilen örneğe göre hazırlayıp, en geç Şubat ayının 15'ini dek bağlı bulunduğu Komutanlığı arzeder; Yayınlaması içinde bir nüshasını Türk Silahlı Kuvvetleri Merkez Kütüphanesine gönderir.

Kuvvet Komutanlıkları PlanlamaSubayının görevleri ise şunlardır: (2)

1. Konulan prensip ve yönerge esaslarına uygun olarak, bağlı Kütüphanelerin idari ve teknik bakımdan yönetimini ve denetlemesini sağlar.

2. Bağlı birlik ve Kurum kütüphanelerinin kitap isteklerine uygun olarak kitap seçer ve sağlar.

3. Alınan kitapların tasnif ve katalog işlemini yapar.

(1) Askeri Kütüphaneler Yönergesi, Ankara, Gnkr. Basımevi, 1965. 78 s. Resimli 29 cm. (Gnkr. Bşk. Yönergesi No : 212 - 1) Sahife 2.

(2) Aynı eser Sahife 2.

Karargâh matbaası ile işbirliğinde bulunarak bastırıldığı katalog kartlarının, alınan kitaplarla birlikte ilgili kütüphanelere gönderilmesini sağlar. Her kitabın katalog kartından bir adedini Türk Silâhlı Kuvvetler Toplu Kataloğunun kurulması, için, Türk Silâhlı Kuvvetleri merkez Kütüphanesine gönderir.

4. Birlik sağlamak amacıyla kullanacakları kartlarını, yönergede açıklanan ve örnekleri verilen diğer kart ve dökümanları bastırıp ast birliklere gönderir.

5. Türk Silâhlı Kuvvetler Kütüphanecilik bülteninin çıkartılması için Türk Silâhlı Kuvvetleri Kütüphanesi ile sürekli iş birliğinde bulunur.

6. Ast. birlik kütüphanelerinden gelen rapor ve istatistikleri değerlendirip, elde edilen sonucu en geç Ocak ayının sonunda bağlı bulunduğu komutanlığa arzeder ve bir nüshasında Genelkurmay Planlama Subaylığına gönderir.

7. Kütüphanelere personel sağlamak için, ihtiyaca göre kuvvet içerisinde kurslar açar ve yönetir. Gerektiğinde Kütüphanecilik Kürkülerinde kuvvet adına J. ndarma Genel Komutanlığı dahil - öğrenci alınmasını sağlar.

8. Kütüphanecilerin bilgi ve görgülerini artırmak için inceleme, kurs ve öğrenim amacıyla yabancı ülkelere gönderilmesini sağlar.

9. Kütüphane kurulması düşünülen yerlerde, gerekli incelemeyi yapar. Kurulmasına karar verilen kütüphanelerin gereken niteliğe sahip olabilmesi için teknik elemanlarla işbirliğinde bulunur.

10. Bağlı kütüphanelerin bütçelerini hazırlar ve kitap isteklerine uygun olarak harcar.

Yönergede ayrıca silahlı kuvvetlerde Ordu, Kolordu, Tümen ve Müstakil Tabaylara dek kütüphane kurulması ön görülmüştür. Daha alt kademe olan Alay Tabur ve Bölüklerde kütüphanecilik hizmetini götürebilmek için yukarıda saydığımız birliklerde birer gezici KÜTÜPHANENİN kurulması istenmektedir. Bu gezici kütüphanelerin işleyiş tarzı yönergede bütün ayrıntılarıyla anlatılmıştır. (1)

Ayrıca savaş halinde dinlenme bölgelerinde kütüphane hizmetini götürmek için gezici kütüphanelerin, savaşta da görev almaları istenmiştir. Savaşhalindeki dinlenme bölge kütüphanelerinin görev ve nitelikleri şunlardır.(2-

Savaş halinde dinlenme bölgelerine geri çekilen birlikleri beşinci kol çalışmalarından uzak tutmak, moralman bekletmek, boş zamanlarını değerlendirmek için gezici kütüphaneler kurulur. Bu kütüphanelerde beşinci kol çalışmalarını belirten vatan ve ulus sevgisi aşılayan, ulusal hisleri kuvvetlendiren dinlendirici ve sürükleyici kitaplar bulunur. Gezici kütüphaneer, dinlenme bölge komutanlığına bağlıdır açık bulundurulma zamanları komutanlıkça tesbit edilir.

Hiç bir suretle müracaat eserleri talimaname, yönerge, gizli eserler bu kütüphanelerde yer almaz. Ödünç verme bölümünde belirtilen esaslara göre ödünç kitap verilir. Yalnız her okuyucu için kütüphane üye kartı doldurulmaz. Kayıp ve geri getirilmeyen kitaplar Ordu Kayıt silme Yönergesine göre de kaydı silinir.

(1) Askeri Kütüphaneler yönergesi

Ankara, Gnkur. Basımevi, 1965

78 s. resimli 29 cm. (Gnkur. Bşk.lığı Yönergesi 212.1) Sahife : 47

(2) Aynı eser sahife : 50

Bu yönergeyle ilk defa kütüphanecilik hizmeti savaş meydanlarına ve savaşan insanların ayağına dek götürülmektedir.

Savaş halinde dinlenme bölge kütüphanelerinin faydalarını, KORE SAVAŞI'na katılmış her subaydan dinlememiz mümkündür.

Kurulacak bu kütüphanelerden başka tüm silâhı kuvvetler mensuplarının her çeşit okuma ve araştırmalarına cevap verecek bir Silâhlı Kuvvetler Merkez Kütüphanesi'nin kurulması yönergede yer almıştır. ve Bunun, şimdiki Genelkurmay Kütüphanesi olduğu ayrıca belirtilmiştir. Görevleri ve nitelikleri şunlardır. (1)

1. Türk Silâhlı Kuvvetlerinde yayınlanan en küçük broşür dahil, her türlü dokümanı eksizsik olarak toplar;

2. Yerli ve yabancı askeri yayını kavuşturup özet bir «Türk Silâhlı Kuvvetleri Bibliyografyası» hazırlar ve yayınlar;

3. Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin kütüphane ve kütüphanecilik çalışmalarını belirten mesleki «Türk Silâhlı Kuvvetleri Kütüphaneleri Bülteni» hazırlar ve yayınlar.

4 Silâhlı Kuvvetler Kütüphanelerinde bulunan yayınları gösterir «Türk Silâhlı Kuvvetleri Kütüphaneleri Toplu Kart Kataloğu» nu hazırlar ve beş yılda bir basılı olarak yayınlanmasını sağlar.

5. Türk Silâhlı Kuvvetlerinde bulunan nadir eserleri toplar. Bunlar asker ve sivil ilim adamlarının yararına arzeder.

6. Geçmiş ve bu günkü millî ve askeri müzikle ilgili kitap, nota, plak ve bantları toplar.

Bu yönergede, daha önce arzettiğim talimatlardaki personelin niteliklerinden farklı bir durum göze çarpmaktadır. Kütüphaneciler gruplara ayrılmıştır (2)

1. Kütüphane Planlama Subayları ve Kütüphane Müdürleri : Kütüphanecilik öğrenimi yapmış Öğretmen Kütüphaneci Subaydır.

2. Yardımcı Kütüphane Subayları : Kütüphanecilik kursu görmüş subaydır.

3. Kütüphane Astsubayı : Kütüphanecilik kursu görmüş idari astsubaydır.

4. Sivil Memur : Kütüphanecilik kursu görmüş, daktilo bilir sivil personeldir.

5. Er : Kütüphanecilik kursu görmüş orta dereceli okul mezunu yazıcı erdir.

Bu duruma göre Silâhlı Kuvvetler Kütüphaneleri için personel kaynakları şunlardır:

1. Plan Subaylarının görevlerini söylerken arzetmiştim. Kütüphanecilik Kürsülerine Millî Savunma Bakanlığı adına öğrenci alınmasının sağlanmasıyla;

2. Yardımcı Kütüphane subayları ise silâhlı Kuvvetlerde askeri okulların bir çoğunun kapanmasıyla bir öğretmen fazlalığı vardır. Bunların kısa bir kurstan geçirilerek kütüphanelere atanmalarının sağlanmasıyla.

(1) Aynı eser sahife : 3

(2) Aynı eser sahife : 3

Nitekim: tarih, coğrafya, edebiyat ve ilâhiyet fakültesi mezunu askeri öğretmenlerden ona yakın subay, kütüphanelerde görevlendirilmiştir.

3. Orduda idari hizmetlerde görevli daktilo bilir astsubayların kısa bir kurs gösterilmek suretiyle kütüphanelerde istihdamının sağlanmasıyla;

4. Lise veya eşidi okulu mezunu erlere kısa bir kurs göstermekle;

5. Kütüphanecilik kürsüsünden mezun olan veya sivil kütüphanelerde görevli personelin yedek subay okullarından sonra, askeri kütüphanelere atanmalarının sağlanmasıyla;

Bu yönde çalışmalarımız devam etmektedir. Bu arada arz etmek isterim: 10 arkadaşımız 6 aylık yedeksubay okullarındaki öğrenimlerinden sonra Başta Genelkurmay Kütüphanesi olmak üzere Kara Harp Okulu ve Dz. K.K. Kütüphanelerinde görev almışlar ve kendilerinden azami istifade sağlamıştır.

Halen Genelkurmay Kütüphanesinde bir, Dz.K.K. Kütüphanelerinde de bir kişi olmak üzere kütüphanecilik kürsüsü mezunu, 2 Yedek subay arkadaşın görevlerine devam sağlamıştır.

Personelden sonra bir kütüphane için en önemli unsur bütçe yani paradır. Bu güne dek Türk Silâhlı Kuvvetleri kütüphaneleri için özel olarak ayrılmış bir genel bütçe mevcut değildir. Biraz sonra arzedeceğim, 1965 yılında yapılan bir ankete göre 368 kütüphaneden sadece birinin 200.000 Tl. kitap almak için ayrılmış özel ödeneği mevcuttur. Bununla birlikte her kütüphane, çeşitli kanallardan kütüphanesine kitap almak üzere her zaman için bir miktar para bulmuştur. Kaynak olarak askeri kantin gazino ve sinema gelirlerinden ve ayrıca genel bütçenin yayın alım ve giderleri faslından (13.130) ihtiyaç gösterilerek kitap almıştır.

Bu yönergede ise, kütüphaneler için ayrı bir bütçenin olması gereği anlatılmış, ve genel bütçenin hangi fasıllarından yararlanacağı bir bir gösterilmiştir.

Bugün askeri kütüphanecilerin bulunduğu kütüphanelerin büyük bir çoğunluğu özel ödeneklere kavuşturulmuştur. Bu hususta gerekli yardım yavaş yavaş görülmektedir. Nitekim 1965 kasım ayı sonlarında Sayın K.K.K. Orgnl. Cemal TURAL'ın emirleriyle 321.000 Tl. kütüphanelere kitap ve mefruşat alınması için dağıtılmıştır.

Açıkladığımız yönergeden denetlemelere özellikle önem verilmiştir. Diğer talimatlarda sadece komutanların bir birliği denetlerken kütüphaneleride denetmeleri belirtilmiştir. Son yönergede ise, mesleki yöndende askeri kütüphanelerin yani gerek Genelkurmay gerekse Kuvvet Komutanlıklarında bulunan planlama subaylarının kendilerine bağlı kütüphaneleri, denetlemeleri istenmiştir.

İstatistiklere ayrı bir önem verilmiştir. İstatistiklerle kütüphanelerin: Türk Silâhlı Kuvvetlerinin kültürel gelişimdeki yerinin ve gerçekleştirdiği görevin önemi ortaya koyacağı ifade edilmiştir. Kütüphaneler, aylık ve yıllık olmak üzere kitapların konularına göre ve okuyucuların mesleklerine göre iki istatistik tutacaklardır. Diğer talimatlardan ayrılan özelliği okunan kitapların hangi konularda ve ne miktarda okunduğu; ayrıca hangi konulardaki kitaplar daha çok hangi meslek grubuna bağlı okuyucular tarafından okunmaktadır. Bütün bunlar tutulacak ve örnekleri verilen istatistiklerle öğrenilmek istenmiştir. (Örnek.7 ve 8)